

การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยา
ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

AN APPLICATION OF BUDDHISM FOR PSYCHOLOGY
EDUCATION OF MAHACHULALONGKORNRAJAVIDYALAYA UNIVERSITY

มนั เสือสูงเนิน * สิริวัฒน์ ศรีเครือตง ** เมธาพันธ์ โพธิธีรโรจน์***

Man Suesungnoen, Siriwat Srikrueadong, Methaphan Phothitheerarot

Received: February 11, 2019

Revised: March 17, 2019

Accepted: March 23, 2019

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาข้อมูลทั่วไปของผู้ประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เน้นข้อมูลทั่วไปของผู้ประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา ประกอบด้วย สถานภาพ ประสบการณ์การบริหารหลักสูตร วุฒิการศึกษา และตำแหน่งทางวิชาการ 2) เพื่อวิเคราะห์ผลการประเมินการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 3) เพื่อเสนอแนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิจัยนี้เป็น การวิจัยเชิงผสมวิธีระหว่างเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยใช้แบบประเมินเป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ผู้บริหาร 5 รูป/คน อาจารย์ 10 รูป/คน นิสิต 20 รูป/คน รวมทั้งสิ้น 40 รูป/คน ใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มเก็บรวบรวมข้อมูล

* Doctor of Psychology in Buddhist Psychology, Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Psychology Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Psychology Faculty of Humanities, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

เชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้สถิติ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ประยูกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 80.00 มีประสบการณ์บริหารหลักสูตร 10 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ ร้อยละ 80.00 ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 60.00 มีประสบการณ์บริหารหลักสูตร 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 80.00 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยละ 80.00 ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 70.00 มีประสบการณ์บริหารหลักสูตร 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 50.00 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยละ 50.00 ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร และอาจารย์ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อย 100.00 และผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นนิสิตส่วนใหญ่คฤหัสถ์ ร้อยละ 85.00 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.00 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 30.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพก่อนแล้วที่จะเข้ามาเรียน ร้อยละ 100.00

2. ผลการวิเคราะห์ผลการประเมินการประยูกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า 1) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านบริบทของหลักสูตร ประกอบด้วย (1) การประเมินความสัมพันธ์ สอดคล้องของหลักสูตรในด้านบริบทโดยผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวม มีผลคะแนนเฉลี่ย 0.80 เมื่อพิจารณารายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าความสอดคล้อง มากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของคณะ หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของประเทศ และวัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม ตามลำดับ (2) ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านบริบทของหลักสูตรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 4.16 2) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย (1) ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตเกี่ยวกับด้านการประเมินด้านโครงสร้างหลักสูตรและด้านความเหมาะสมของรายวิชาในหลักสูตรในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3.90 (2) ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต เกี่ยวกับความเหมาะสมของรายวิชาในหลักสูตรในภาพรวมทั้งสิ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3.91 (3) ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านคุณลักษณะของอาจารย์ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 4.26 (4) ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความพร้อมของนิสิตใน

ภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3.88 (5) ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด 3.74 (3) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านกระบวนการเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความเหมาะสมของกระบวนการบริหารหลักสูตร และด้านความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอนในภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากในทุกด้าน 4) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านผลผลิตในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม ด้านความรู้ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และด้านอัตลักษณ์บัณฑิต “มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา” มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากตามลำดับ

3. แนวทางในการพัฒนาและปรับปรุงการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า หลักสูตรควรมีอัตลักษณ์ด้านพุทธจิตวิทยาชัดเจน เน้น grunnฐานเป็นวิธีการพุทธจิตวิทยาบำบัด ควรเน้นให้นิสิตได้ศึกษาด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติให้มากกว่าการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียน อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีผลงานวิจัยและต้องพัฒนาผลงานทางวิชาการ ตามเกณฑ์ที่ สกอ. กำหนดอย่างต่อเนื่อง บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาควรเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรับผิดชอบ สามารถบูรณาการความรู้ด้านพระพุทธศาสนากับศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาได้อย่างดี

คำสำคัญ: การประยุกต์, พระพุทธศาสนา, การจัดการศึกษาด้านจิตวิทยา

ABSTRACT

This study comprises objectives: 1) to study an application of Buddhism for Psychology education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University focusing on applicants' status, curriculum administrating experience, educational qualification and academic position; and 2) to analyze results of an application of Buddhadhamma for Psychology education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University; and 3) to present ways for a development and alteration of an application of Buddhadhamma for Psychology education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The study is a mixed method research between quantitative research and qualitative research in nature. An evaluative form is used

for collecting quantitative data from 5 scholars, 5 administrators, 10 instructors and 20 students and in-depth interview and Focus group discussion are used for collecting qualitative data. Statistics comprising Percentage, Mean and Standard Deviation (SD) are used for analyzing quantitative data and a content analysis is used for analyzing qualitative data.

Results of the study were as follows.

1. In respect of general information of applicants of an application of Buddhism for Buddhist Psychology education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University it found that most 80 percent scholars were laypersons, 100 percent had working experiences in the field of the program administration for 10 years and above and 80 percent of them were assistant professors, most 60 percent administrators were laypersons, 80 percent had working experiences in the field of the program administration for 10 years and above and 80 percent of them were assistant professors, most 70 percent instructors were laypersons, 50 percent had working experiences in the field of the program administration for 10 years and above and 50 percent of them were assistant professors, and all scholars, administrators and instructors completed Ph.D. degree, whereas most 85 percent students were laypersons, most of them were female and 30 percent were male, the majority of them was 30 years old, and 100 percent they had occupations before joining this program.

2. With regard to results of analyzing an application of Buddhaddhamma for Psychology education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University it revealed that 1) the result of measurement of the curriculum context comprised (1) measurement of the curriculum context by scholars in general had the high mean of 0.80, while considering each aspect first three aspects with the most mean of relationships included the relationship of objectives of Faculty, nation's need, proper objectives of the curriculum respectively, (2) the opinion of administrators, instructors and students in general had the high mean of 4.16; 2) the result of measurement of input comprised (1) the opinion of administrators, instructors and

students on the measurement of the structure and proper courses of the curriculum in general had the high mean, (2) the opinion of scholars, administrators, instructors and students on the appropriation of courses in the curriculum in general had the high mean of 3.91, (3) the opinion of administrators, instructors and students on instructors' attributes in general had the high mean of 4.26, (4) the opinion of administrators, instructors and students on students' readiness in general had the high mean of 3.88, and (5) the opinion of administrators, instructors and students on education supportive facilities in general had the high mean of 3.74; 3) for the result of measurement of process the opinion of administrators, instructors and students on the process of the curriculum administration and appropriation of education in general had the high mean in all aspects; and 4) the result of measurement of output in general had the highest mean, while considering each aspect the mean of aspects of morality and ethics, knowledge, intellectual skill, inter-personal skill and responsibility, arithmetic skill, communication and information technology was high respectively.

3. With regard to ways for a development and alteration of an application of Buddhadhamma for Psychology education of Mahachulalongkornrajavidyalaya University it found that the curriculum should have the identification of Buddhist Psychology focusing on meditation as Buddhist Psycho-therapy, more self-study and practical parts than course works, instructors responsible for the curriculum should conduct research works and develop academic writings as designated by Office of Higher Education and graduates should be good examples with good morality and responsibility and integrate the knowledge of Buddhism with Psychology.

Keywords: Application, Buddhism, Psychology Education.

1.บทนำ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ฝ่ายมหานิกายแห่งคณะสงฆ์ของประเทศไทยที่มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาฝ่าย

เถรวาททั้งในระดับชาติและนานาชาติ ที่มุ่งจัดการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณร และคฤหัสถ์ ปัจจุบันเปิดรับนิสิตเข้าศึกษาทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก โดยมีพันธกิจผลิตบัณฑิต วิจัย และพัฒนา ส่งเสริมพระพุทธศาสนา และบริการวิชาการแก่สังคม และทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรง สถาปนามหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยขึ้น โดยให้เป็นสถานศึกษาพระไตรปิฎกและวิชาชั้นสูงของ พระสงฆ์ฝ่ายมหานิกายและคฤหัสถ์ เมื่อ พ.ศ. 2430 และในสมัยนั้นโปรดให้เรียกว่า มหาธาตุ วิทยาลัย และคณะสงฆ์ได้เปิดทำการสอนเป็นทางการ เมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2432 ใน รูปแบบปริยัติธรรมเดิม และต่อมาได้พระราชทานเปลี่ยนนามมหาธาตุวิทยาลัยเป็นมหาจุฬาลง กรณ์ราชวิทยาลัย เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติยศของพระองค์สืบไป และมหาจุฬาลงกรณ์ราช วิทยาลัยได้เปิดการศึกษาในรูปแบบมหาวิทยาลัยตามพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระ จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตั้งแต่วันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2490 เป็นต้นมา

เพื่อให้หลักสูตรสอดคล้อง เป็นไปตามความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ ตลอดเวลา กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ออกประกาศกำหนดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตร พุทธศักราช 2548 ไว้ โดยให้ทุกหลักสูตรมีการพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย และมีการประเมิน เพื่อพัฒนา หลักสูตรอย่างต่อเนื่องทุก 5 ปี และการพัฒนาหลักสูตรต้องมีการประเมินหลักสูตรก่อน เพราะส่วนงานจัดการศึกษาจะได้รับรู้ถึงคุณค่าของหลักสูตร ผลที่ได้จากการดำเนินการหลักสูตร ข้อมูลที่ได้จากการประเมินหลักสูตรจะเป็นประโยชน์และมีคุณค่าอย่างยิ่งในการตัดสินใจเพื่อการ พัฒนาปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร อันจะนำหลักสูตรไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายการ ประเมินหลักสูตรเป็นการพิจารณาเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร ทั้งนี้ โดยใช้ผลจากการวัดในแง่มุม ต่างๆ ของสิ่งที่ประเมิน เพื่อนำมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น

ด้วยเหตุดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการ เรียนการสอนหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2555 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เพื่อนำไปสู่การ พัฒนาและปรับหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ. 2560

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาหลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย เน้นข้อมูลทั่วไปของผู้ประยุกต์หลักพระพุทธศาสนา

ประกอบด้วย สถานภาพ ประสบการณ์การบริหารหลักสูตร วุฒิการศึกษา และตำแหน่งทางวิชาการ

2.2 เพื่อวิเคราะห์การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2555 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 เพื่อเสนอการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2555 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินการวิจัย ดังนี้

3.1 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสำคัญในการวิจัยนี้ ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร อาจารย์ประจำหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน จำนวน 10 รูป/คน การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อทราบถึงสภาพปัญหาและความต้องการการพัฒนาตามวัตถุประสงค์ข้อคำถามการวิจัย ให้ได้มาซึ่งข้อมูลเชิงลึก ซึ่งกำหนดคุณสมบัติผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 12 ท่าน

3.2 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยใช้แบบประเมินหลักสูตรเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้มีส่วนได้เสียต่อหลักสูตร (Stakeholders) ประกอบด้วย ผู้ทรงคุณวุฒิเฉพาะด้าน จำนวน 5 รูป/คน ผู้บริหาร ได้แก่ คณบดี รองคณบดีฝ่ายบริหาร รองคณบดีฝ่ายวิชาการ หัวหน้าภาควิชาจิตวิทยา ผู้อำนวยการหลักสูตร จำนวน 5 รูป/คน ศึกษาจากกลุ่มประชากร อาจารย์ ได้แก่ อาจารย์ผู้สอนในหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2555 ที่เริ่มจัดการเรียนการสอน ในปีการศึกษา 2555–2559 ในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ ทุกรายวิชา จำนวน 10 รูป/คน ศึกษาจากกลุ่มประชากร นิสิต ได้แก่ นิสิตในหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2555 ที่เริ่มเข้ารับการศึกษในปีการศึกษา 2555 ในปีการศึกษา 2558 เป็น นิสิตรุ่นที่ 4) จำนวน 20 รูป/คน ศึกษาจากกลุ่มประชากร

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 80.00 รองลงมา เป็นบรรพชิต ร้อยละ 20.00 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์บริหารหลักสูตร 10 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 100.00

ส่วนใหญ่มียุทธศาสตร์ทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ ร้อยละ 80.00 รองลงมา มีตำแหน่งทางวิชาการระดับศาสตราจารย์ ร้อยละ 20.00 ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นผู้บริหารส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 60.00 รองลงมา เป็นบรรพชิต ร้อยละ 40.00 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์บริหารหลักสูตร 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 80.00 รองลงมา มีประสบการณ์ 5 - 10 ปี ร้อยละ 20.00 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยละ 80.00 รองลงมา ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ ร้อยละ 20.00 ผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นอาจารย์ส่วนใหญ่เป็นคฤหัสถ์ ร้อยละ 70.00 รองลงมา เป็นบรรพชิต ร้อยละ 30.00 ส่วนใหญ่มีประสบการณ์บริหารหลักสูตร 10 ปีขึ้นไป ร้อยละ 50.00 รองลงมา มีประสบการณ์บริหารหลักสูตรระหว่าง 5 - 10 ปี ร้อยละ 30.00 และน้อยที่สุดมีประสบการณ์บริหารหลักสูตรต่ำกว่า 5 ปี ร้อยละ 20.00 ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาระดับปริญญาเอก ร้อยละ 100.00 ส่วนใหญ่มีตำแหน่งทางวิชาการระดับ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยละ 50.00 รองลงมา ไม่มีตำแหน่งทางวิชาการ ร้อยละ 30.00 และน้อยที่สุดมีตำแหน่งทางวิชาการระดับรองศาสตราจารย์ ร้อยละ 20.00 และผู้ตอบแบบประเมินที่เป็นนิสิตส่วนใหญ่คฤหัสถ์ ร้อยละ 85.00 เป็นบรรพชิต ร้อยละ 15.00 ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 70.00 และเป็นเพศชาย ร้อยละ 30.00 ส่วนใหญ่มีอายุ 30 ปีขึ้นไป ร้อยละ 85.00 และมีอายุระหว่าง 21 - 30 ปี ร้อยละ 15.00 ส่วนใหญ่มีอาชีพก่อนที่จะเข้ามาเรียน ร้อยละ 100.00

4.2 ผลการวิเคราะห์การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2555 ใน 4 ด้าน มีดังนี้

1) ด้านบริบทของหลักสูตร พบว่า ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมทั้งสิ้นเกี่ยวกับบริบทของหลักสูตรสัมพันธ์ สอดคล้องในภาพรวมมีผลคะแนนเฉลี่ยที่ 0.80 เมื่อพิจารณา รายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าความสอดคล้อง มากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ข้อที่ 2 หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของคณะ มีค่าความสอดคล้อง 1.00 ข้อที่ 3 หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับความต้องการของประเทศ มีค่าความสอดคล้อง 1.00 ข้อที่ 6 วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม มีค่าความสอดคล้อง 1.00 ตามลำดับ และความคิดเห็นของผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยอยู่ใน

ความคิดเห็นของอาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.78 (2) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอน พบว่า ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.79) เมื่อพิจารณาภาพรวมความคิดเห็นของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.7 ภาพรวมความคิดเห็นของอาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.78 และภาพรวมความคิดเห็นของนิสิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.97(3) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล พบว่า ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.99 เมื่อพิจารณาภาพรวมความคิดเห็นของผู้บริหาร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.72 ภาพรวมความคิดเห็นของอาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.01 และภาพรวมความคิดเห็นของนิสิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 3.88

4) ด้านผลผลิต พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.52 เมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.69 ด้านความรู้ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.71 ด้านทักษะทางปัญญา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.60 ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.33 ด้านทักษะการคิดวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.41 ด้านอัตลักษณ์บัณฑิต “มีศรัทธาอุทิศตนเพื่อพระพุทธศาสนา มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุดที่ 4.22

4.3 แนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม มีการเสนอแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2560 ดังนี้

1) ด้านบริบท หลักสูตรควรมีอัตลักษณ์ด้านพุทธจิตวิทยาชัดเจน เน้นการบูรณาการกับจิตวิทยาตะวันตก โดยให้นำเอากรรมฐานมาเป็นวิธีการพุทธจิตวิทยาบำบัดในการพัฒนาหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยยึดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ควรมีกระบวนการประเมินหลักสูตรที่ทำเป็นระยะอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดผลดีกับผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม ทำให้การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตรงตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ควรมีกุยุทธ์ในการแนะนำประชาสัมพันธ์ให้มีนิสิตเข้ามาศึกษาในหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น ควรมีการจัดการอบรมวิธีเขียนวิทยานิพนธ์ในรูปแบบ Intensive Course โดยเน้นให้นิสิตเข้ารับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา

ตามปฏิทิน ควรมีการ Check list ความก้าวหน้าในการทำงานของนิสิตเพื่อให้นิสิตจบตามกำหนดระยะเวลาของหลักสูตร จะทำให้ปริมาณของอาจารย์ที่ปรึกษากับจำนวนนิสิตสมดุล

2) ด้านปัจจัยนำเข้า ในระดับบัณฑิตศึกษาควรเน้นให้นิสิตได้ศึกษาด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติให้มากกว่าการจัดการเรียนการสอน ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อให้นิสิตได้ฝึกภาคปฏิบัติให้มากขึ้น จัดให้มีหนังสือหรือตำราทางพุทธจิตวิทยาภาคภาษาอังกฤษ และแนะนำเว็บไซต์ที่นิสิตสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองทั้งในห้องสมุดของมหาวิทยาลัย และเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลข้างนอก ซึ่งปัจจุบันยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการเรียนรู้ของนิสิตไม่มากพอที่จะให้นิสิตได้รับการศึกษาหรือค้นคว้าเพิ่มเติม ควรบรรจุบุคลากรประจำหลักสูตรให้ตรงสาขาวิชาให้มากที่สุด และมีเจ้าหน้าที่ประสานงานในหลักสูตรที่เพียงพอ ควรมีการปรับปรุงเนื้อหารายวิชาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ควรมีภาคปฏิบัติทางด้านพุทธจิตวิทยาบูรณาการให้มากกว่านี้ ฝึกผู้เรียนให้มีทักษะในการใช้กรณีฐานในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาแก้ปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน เน้นการให้คำปรึกษาการทำดัชนีพจน์ในลักษณะบูรณาการหลากหลาย

จัดห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการค้นคว้าและการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยของนิสิต จัดอบรมเพิ่มเติมการเขียนดัชนีพจน์แก่นิสิต จัดห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการค้นคว้าและการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยของนิสิต และควรจัดคลินิกการให้คำปรึกษาแก่นิสิตให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะการเขียนโครงร่างดัชนีพจน์และการเขียนดัชนีพจน์อย่างมีประสิทธิภาพ

3) ด้านกระบวนการ อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีผลงานวิจัยและต้องพัฒนาผลงานทางวิชาการ ตามเกณฑ์ที่ สกอ. กำหนดอย่างต่อเนื่อง ควรมีการประเมินกระบวนการ และนำผลไปแก้ไขให้เกิดผลการพัฒนาในทางที่พึงประสงค์ ควรมีการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยใช้สื่อการสอนหรือเทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน และในการศึกษาค้นคว้า และจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้นิสิตได้มีประสบการณ์ในการนำความรู้ไปใช้ไปปฏิบัติได้จริงคณะกรรมการบริหารตั้งแต่ระดับคณะจนถึงหลักสูตร ควรมีการกำกับเรื่องตารางเรียน ปฏิทินเวลาเรียน ให้เป็นไปตามวันและเวลาเปิด ปิดอย่างเคร่งครัด

4) ด้านผลผลิต ผลการเรียนรู้ในแต่ละด้านซึ่งถือเป็นมาตรฐานของผลผลิต ควรเขียนให้ชัดเจน เข้าใจง่าย ทำได้จริง โดยยึดความเข้าใจของนิสิตเป็นหลัก ให้นิสิตสามารถบูรณาการหลักพุทธธรรมกับจิตวิทยาตะวันตกได้อย่างแท้จริงในการทำดัชนีพจน์ ควรมีการมอบหมายให้นิสิตไป

ทำการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และควรมีระบบ Check list เพื่อติดตามความก้าวหน้าในการทำดัชนีพันธของนิสิตอย่างครบวงจร

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 พบว่าผลการวิเคราะห์การประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อการจัดการศึกษาหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2555 ใน 4 ด้านมีดังนี้

1) ด้านบริบทของหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวมทั้งสิ้นเกี่ยวกับบริบทของหลักสูตรสัมพันธ์ สอดคล้องในภาพรวมมีผลคะแนนเฉลี่ยที่ 0.80 หลักสูตรมีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของคณะ มีความสัมพันธ์กับความต้องการของประเทศ วัตถุประสงค์ของหลักสูตรมีความเหมาะสม และความคิดเห็นของผู้บริหารมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jittipip Chuerattanapong (1996) กล่าวว่าไว้ว่าการประเมินบริบท (Context Evaluation) เป็นการประเมินผลบริบทหรือสภาวะแวดล้อม เพื่อให้ได้ข้อมูลในการกำหนดจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ต่างๆ ของหลักสูตร โดยการวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม ปัญหา และความต้องการต่างๆ เพื่อชี้ให้เห็นว่าควรกำหนดจุดมุ่งหมายอย่างไรจึงจะสนองความต้องการและแก้ปัญหาที่ประสบอยู่ในกรณีที่การประเมินหลักสูตรไม่ได้อยู่ในขั้นตอนการวางแผน แต่ใช้มาระยะหนึ่งแล้วต้องการจะประเมิน การประเมินในส่วนนี้ก็คือการประเมินหลักสูตรในเรื่องจุดมุ่งหมายหรือจุดประสงค์ของหลักสูตร โครงสร้างของหลักสูตร และเนื้อหาสาระที่มีอยู่ในหลักสูตร เพื่อตรวจสอบดูว่าสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมหรือบริบท ปัญหาและความต้องการต่างๆ หรือไม่อย่างไร

2) ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า (1) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านโครงสร้างหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต ด้านการประเมินด้านโครงสร้างหลักสูตรในภาพรวมทั้งสิ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ภาพรวมความคิดเห็นของอาจารย์มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก และภาพรวมความคิดเห็นของนิสิตมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (2) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านรายวิชาในหลักสูตร ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต เกี่ยวกับความเหมาะสมของรายวิชาในหลักสูตรในภาพรวมทั้งสิ้น มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (3) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านคุณลักษณะของอาจารย์ ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิต ด้านคุณลักษณะของอาจารย์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (4) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านความพร้อมของนิสิต ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตในด้านความพร้อมของนิสิต มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (5) ผลการวิเคราะห์การประเมินด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตในด้านสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้

มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phattaraporn Aranyapha and her team (2008) ได้กล่าวไว้ว่า โครงสร้างของหลักสูตรมีความเหมาะสม ทุกรายวิชาสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาทันสมัย น่าสนใจ และเหมาะสมกับจำนวนหน่วยกิต ทุกรายวิชามีประโยชน์ต่อการนำไปประกอบวิชาชีพพยาบาล ในระดับมากถึงมากที่สุดเช่นเดียวกัน และได้กล่าวถึงผลการประเมินปัจจัยนำเข้าไว้ว่า จำนวนอาจารย์มีเพียงพอกับรายวิชาที่สอน อาจารย์มีความรู้และประสบการณ์ในวิชาที่สอน สามารถพัฒนาการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับลักษณะของหลักสูตร มีทักษะในการเลือกเนื้อหา กิจกรรม วิธีการสอน รวมถึงการวัดผล ประเมินผล สามารถสอนเชื่อมโยงความรู้ด้านทฤษฎีไปสู่การปฏิบัติ อาจารย์มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพ มีความตรงต่อเวลาทั้งในการสอนภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ

3) ด้านกระบวนการ พบว่า (1) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของกระบวนการบริหารหลักสูตร ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความเหมาะสมของกระบวนการบริหารหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (2) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอน ในภาพรวมทั้งสิ้น ความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความเหมาะสมของการจัดการเรียนการสอน มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก (3) ผลการวิเคราะห์ความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล ในภาพรวมทั้งสิ้นความคิดเห็นของผู้บริหาร อาจารย์และนิสิตด้านความเหมาะสมของการวัดและประเมินผล มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jittipip Chuerattanapong (1996) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินกระบวนการ (Process Evaluation) เป็นการประเมินหลักสูตรในขั้นปฏิบัติการหรือประเมินกระบวนการใช้หลักสูตร เพื่อตรวจสอบว่ากิจกรรมหรือกระบวนการต่างๆ ของการใช้หลักสูตรในสภาพที่เป็นจริงเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อบกพร่องหรือไม่ เช่น เรื่องที่เกี่ยวกับการสอน การบริหาร เป็นต้น

4) ด้านผลผลิต พบว่า ในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jittipip Chuerattanapong (1996) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร โดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งอาจพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนภาวะการมีงานทำหรือการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปและจากผลการทำงาน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Teerasak Unaromlert and his team (2009) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลผลิต บัณฑิตมีคุณลักษณะทางด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ในระดับมากถึงมากที่สุด ผู้ใช้บัณฑิตส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในการทำงานของบัณฑิต

อยู่ในระดับมาก และกลุ่มอาจารย์ที่ปรึกษาของมหาบัณฑิตที่ศึกษาต่อในระดับปริญญาเอก พบว่าส่วนใหญ่พบว่า มีความพอใจอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก

5.2 ข้อเสนอในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา หลักสูตรใหม่ พ.ศ. 2555 ภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยการสัมภาษณ์และสนทนากลุ่ม มีการเสนอแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา โดยแยกข้อเสนอในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรเป็นรายด้าน ดังนี้

1) ด้านบริบท หลักสูตรควรมีอัตลักษณ์ด้านพุทธจิตวิทยาชัดเจน เน้นการบูรณาการกับจิตวิทยาตะวันตก โดยให้นำเอากรรมฐานมาเป็นวิธีการพุทธจิตวิทยาบำบัดในการพัฒนาหลักสูตรตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ โดยยึดเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. 2558 และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงของโลก ควรมีกระบวนการประเมินหลักสูตรที่ทำเป็นระยะอย่างต่อเนื่องจะทำให้เกิดผลดีกับผู้มีส่วนได้เสียทุกกลุ่ม ทำให้การปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตรงตามความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ควรมีกิจกรรมในการแนะแนวประชาสัมพันธ์ให้นิสิตเข้ามาศึกษาในหลักสูตรเพิ่มมากขึ้น ควรมีการจัดการอบรมวิธีเขียนวิทยานิพนธ์ในรูปแบบ Intensive Course โดยเน้นให้นิสิตเข้ารับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาตามปฏิทิน ควรมีการ Check list ความก้าวหน้าในการทำงานของนิสิตเพื่อให้นิสิตจบตามกำหนดระยะเวลาของหลักสูตร จะทำให้ปริมาณของอาจารย์ที่ปรึกษากับจำนวนนิสิตสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thissana Khammani (1985) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลหลักสูตร นับว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรเป็นอย่างมาก เพราะการประเมินผลจะทำให้ทราบว่า หลักสูตรนั้นมีคุณค่าเพียงใด การนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปตามที่กำหนดในหลักสูตรหรือไม่ และผู้เรียนมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่งการประเมินหลักสูตรนี้อาจดำเนินการได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการประเมินว่าจะประเมินเพื่ออะไร

2) ด้านปัจจัยนำเข้า ในระดับบัณฑิตศึกษาควรเน้นให้นิสิตได้ศึกษด้วยตนเองและลงมือปฏิบัติให้มากกว่าการจัดการเรียนการสอน ควรจัดให้มีการศึกษาดูงานนอกสถานที่ เพื่อให้นิสิตได้ฝึกภาคปฏิบัติให้มากขึ้น จัดให้มีหนังสือหรือตำราทางพุทธจิตวิทยาภาคภาษาอังกฤษ และแนะนำเว็บไซต์ที่นิสิตสามารถค้นคว้าหาความรู้ได้ด้วยตนเองทั้งในห้องสมุดของมหาวิทยาลัย และเชื่อมโยงกับแหล่งข้อมูลข้างนอน ซึ่งปัจจุบันยังมีสิ่งอำนวยความสะดวกและสนับสนุนการเรียนรู้ของนิสิตไม่มากพอที่จะให้นิสิตได้รับการศึกษาหรือค้นคว้าเพิ่มเติม ควรบรรจุบุคลากรประจำหลักสูตรให้ตรงสาขาวิชาให้มากที่สุด และมีเจ้าหน้าที่ประสานงานในหลักสูตรที่เพียงพอ ควรมีการ

ปรับปรุงเนื้อหาวิชาให้ทันสมัย เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ AEC ควรมีภาคปฏิบัติทางด้านพุทธจิตวิทยาบูรณาการให้มากกว่านี้ ฝึกผู้เรียนให้มีทักษะในการใช้กรรมฐานในการแก้ปัญหาและให้คำปรึกษาแก้ปัญหาสังคมอย่างยั่งยืน เน้นการให้คำปรึกษาการทำดัชนีพันธในลักษณะบูรณาการหลากหลาย

จัดห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการค้นคว้าและการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยของนิสิต จัดอบรมเพิ่มเติมการเขียนดัชนีพันธแก่นิสิต จัดห้องสมุดและเทคโนโลยีสารสนเทศที่เอื้อต่อการค้นคว้าและการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยของนิสิต และควรจัดคลินิกการให้คำปรึกษาแก่นิสิตให้ครอบคลุมทุกด้าน โดยเฉพาะการเขียนโครงร่างดัชนีพันธและการเขียนดัชนีพันธอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phattaraporn Aranyapha and her team (2008) ที่ได้กล่าวว่า ด้านปัจจัยนำเข้าที่เอื้อต่อการจัดการเรียนการสอนนั้น ได้แก่ หนังสือ คู่มือหลักสูตร ห้องเรียน ห้องสมุด มีสถานที่เหมาะสมการให้บริการห้องสมุดดี มีตำรา วารสาร นิตยสาร หนังสือพิมพ์ และคอมพิวเตอร์

3) ด้านกระบวนการ อาจารย์ประจำหลักสูตรต้องมีผลงานวิจัยและต้องพัฒนาผลงานทางวิชาการ ตามเกณฑ์ที่ สกอ. กำหนดอย่างต่อเนื่อง ควรมีการประเมินกระบวนการ และนำผลไปแก้ไขให้เกิดผลการพัฒนาในทางที่พึงประสงค์ ควรมีการปรับปรุงการเรียนการสอน โดยใช้สื่อการสอนหรือเทคโนโลยีสารสนเทศในการสอน และในการศึกษาค้นคว้า และจัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้นิสิตได้มีประสบการณ์ในการนำความรู้ไปใช้ไปปฏิบัติได้จริง คณะกรรมการบริหาร ตั้งแต่ระดับคณะจนถึงหลักสูตร ควรมีการกำกับเรื่องตารางเรียน ปฏิทินเวลาเรียน ให้เป็นไปตามวันและเวลาเปิด ปิดอย่างเคร่งครัด

4) ด้านผลผลิตบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษา ได้กลับไปสู่สังคมและเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรมและมีความรับผิดชอบ สามารถบูรณาการความรู้ด้านพระพุทธศาสนากับศาสตร์ทางด้านจิตวิทยาได้อย่างดี โดยอาศัยฐานความรู้เดิมผสมผสานกับประสบการณ์การทำงานที่มีอยู่ก่อนแล้ว เป็นผลให้มองโลกอย่างเข้าใจ มีทุกชั้นน้อยลงมีความสุขเพิ่มมากขึ้นในสภาพการณ์ของสังคมปัจจุบันได้ ซึ่งเป็นบัณฑิตที่ตรงตามอัตลักษณ์ของมหาวิทยาลัย แม้ผู้เข้ามาศึกษาจะมีความรู้พื้นฐานมาแตกต่างกันมาจากหลากหลายสาขาวิชา แต่ผู้ที่เข้ามาศึกษาที่สำเร็จแล้วก็สามารถนำเอาความรู้ไปประยุกต์ใช้กับอาชีพการงานของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Jittipip Chuerattanapong (1996) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การประเมินผลผลิต (Product Evaluation) เป็นการประเมินผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรนั้น เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร โดยตรวจสอบว่าผู้เรียนมีคุณสมบัติตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรหรือไม่เพียงใด ซึ่ง

อาจพิจารณาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนภาวะการมีงานทำหรือการศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไปและจากผลการทำงาน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) หน่วยงานที่มีจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสามารถนำแนวทางการพัฒนาปรับปรุงการศึกษาการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยไปใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรอื่น ๆ

2) ผลการวิเคราะห์การประเมินการประยุกต์หลักพระพุทธศาสนาเพื่อจัดการศึกษาทางด้านจิตวิทยาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการประเมินผลหลักสูตรโดยอาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและประจำหลักสูตรทุกระดับของคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3) ผู้บริหาร อาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรและประจำหลักสูตรสามารถนำผลการวิจัยนำมาใช้ในการพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษา พ.ศ. 2558

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยนี้มีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

1) ควรศึกษาเปรียบเทียบหลักสูตรในระดับบัณฑิตศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2) ควรศึกษาติดตามบัณฑิต ผู้ใช้บัณฑิต และการบริการวิชาการของบัณฑิตแก่สังคมไทย

3) ควรศึกษาวิเคราะห์สังเคราะห์ผลบัณฑิตในรุ่นต่างๆ จากนั้นสิต ว่าได้ประสิทธิผลตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ เพื่อนำมาใช้ปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรต่อไป

References

- Csikszentmihalyi, M. (1997). *Finding Flow: The Psychology of Engagement With Everyday Life*. New York. Basic Books.
- David L Mc. Mahan. Buddhism in The Modern World. Routledge. 2012 Gilley Jerry W. and Eggland. Steven A. (1990). *Principles of Human Resource Development*. New York: Addison Wesley.

- Henson. (1995) *Curriculum Development for Education Reform*. New York: Longman.
- Jittipip Chuerattanapong. (1996). *The Curriculum Development: Principles and Practices*. Bangkok: Alina Press.
- Normal L. Munn. (1962). *Introduction to Psychology*. Boston: Houghton Mifflin Co.
- Nyanatiloka. (1980). *Manual of Buddhism Terms and Doctrines*. Kandy: Buddhist Publication Society.
- Phil Henry. (2013). *Adaptation and Developments in Western Buddhism Socially Engaged Buddhism in The UK*. Bloomsbury London.
- Teerasak Unaromlert and His Team. (2009). *A Course Evaluation of Master of Education for Department of Education Silpakorn University Sanam Chan Palace Campus* (Research Report). Silpakorn University.
- Thissana Khammani. (1985). *In Somwangphithiyanuvat (Editor). Project Evaluation Paper, Volume 4*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.